

§ 104 Rätt att överklaga beslut om obehörighet att utöva kyrkans vigningstjänst

HANS OLOF ANDRÉN:

Herr ordförande! Jag talar för utskottet i det här ärendet och i vårt betänkande 2011:3 från Tillsyns- och uppdragsutskottet behandlas motion 2011:16 av Susann Torgerson med flera, som önskar att ett beslut av domkapitlet får överklagas av den som beslutet angår om det gått honom eller henne emot. Förutom den präst eller diakon som ärendet gäller är det i dag bara biskopen som har rätt att överklaga ett beslut att inte obehörigförklara en präst eller diakon. Utskottet föreslår att motionen avslås.

Vad motionen handlar om är den situationen att någon har blivit drabbad av en prästs eller diakons antingen brottsliga gärning eller levnadssätt eller till exempel brott mot tystnadsplikten eller liknande. Man kan då naturligtvis ha en stark önskan att domkapitlet ska ingripa och känna en stark frustration om ingripandet inte blir så långtgående som man hade tänkt sig. Men domkapitlet är ingen domstol som ska döma mellan prästen eller diakonen å ena sidan och någon enskild å andra sidan. Uppgiften är i stället att avgöra om prästen eller diakonen är olämplig att utöva vigningstjänsten och påföljden vid olika grad av olämplighet är som vi vet erinran, provotid eller obehörigförklaring. Det är alltså relationen mellan prästen eller diakonen å ena sidan och vigningstjänsten å andra sidan som ska prövas. Någon rätt för enskilda, hur drabbade de än kan vara av prästens eller diakonens agerande, att överklaga beslut om vigningstjänsten anser därför utskottet inte vara motiverad.

Herr ordförande! Bifall till utskottets förslag.

SUSANN TORGERSON:

Ordförande! Jag ber att få yrka bifall till motion 2011:16. Bakgrunden till denna motion är några konkreta ärenden i Stockholms domkapitel, där präster sexuellt har närmat sig eller haft relationer till unga personer i beroendeställning. Den som gör anmälan och är den utnyttjade personen, det vill säga den som beslutet angår, har som sagts tidigare här ingen möjlighet att överklaga ett beslut som han eller hon tycker är för lindrigt. Det kan vara frikännande, det kan vara skriftlig erinran eller det kan vara tre års provotid. Motiveringen är den att det är mellan kyrkan och den vigde detta rör sig.

Låt oss då sätta oss in i offrets "situation". Jag tror det ofta är så att man innan man anmäler en präst eller diakon för den här typen av handlingar har genomgått ganska mycket lidande och stor vånda. I flera fall vet jag att man också har blivit övertalad att göra anmälan med besked att detta inte kommer att drabba dig på något sätt, det här är viktigt att det här kommer upp och så. När sedan domkapitlets beslut kommer och det då upplevs som ett väldigt lindrigt beslut eller en lindrig dom – jag använder ändå det ordet – tror jag att det av många känns som en kalldusch att man inte har någon möjlighet till appell. Man får ensam utstå omgivningens och ofta också medias intresse och det tror jag inte är så lätt.

Det är klart att kyrkoordningen är skriven för kyrkan, men vi måste också tänka på vilka människor det handlar som blir utsatta för ibland obegripliga handlingar. Det andra skälet till att den här motionen bör bifallas är principen om likheten inför lagen, i detta fall kyrkoordningen. Det finns ju anledning att tro att de tretton domkapitlen i Sverige behandlar sådana här ärenden olika. Jag har genom vittnesbörd från olika personer hört att man har sagt att detta aldrig skulle ha blivit så här i deras domkapitel. Det är svårt att leda detta i bevis när man inte kan överklaga ett sådant beslut så länge som Överklagandenämnden inte får

möjlighet att ta upp det. Det är därför jag tycker det är så viktigt att man ges en rätt till appell.

Vid behandlingen har också Kyrkorättsutskottet yttrat sig till Tillsyns- och uppdragsutskottet. Då gör man en jämförelse med hur man tar bort legitimationen för läkare. Man säger att det är Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd som gör det och ett beslut av Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd kan bara överklagas av Socialstyrelsen. Där har inte patienten rätten att överklaga. Det är ju riktigt, men det finns bara en Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd jämfört med tretton domkapitel. Jag tycker att den jämförelsen är ganska inadekvat. Där har man ju redan då en rättslikhet i alla fall, även om det naturligtvis också för en patient kan kännas orättvist att man inte har rätt att överklaga.

Jag upprepar, fast jag har tid kvar: Bifall till motion 2011:16.

HANS OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Herr ordförande! Den här jämförelsen med Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd är väldigt bra. Den är också en disciplinnämnd som ska pröva om någon ska få behålla sin legitimation eller inte. Där är det alltså så att den enskilde som är felbehandlad inte får någon talan. Det är inte det saken gäller. Saken gäller om personen ska få behålla legitimationen eller inte. Det är inte relationen mellan den drabbade och förövaren som det gäller utan det är legitimationen. Det är precis samma sak som domkapitlet har att ta ställning till.

Omständigheten att vi är flera domkapitel tycker jag absolut inte spelar någon roll i sammanhanget. Det är väldigt svårt att säga en sådan sak, som att det inte hade blivit så i "mitt" domkapitel, man känner inte alls till de närmare detaljerna och varje ärende är unikt. Dessutom finns det ju en möjlighet för biskopen att överklaga vid friande, som vi har sagt tidigare. Jag vidhåller detta att man ser domkapitlet som en domstol och det är det inte.

Bifall till utskottet.

SUSANN TORGERSON (REPLIK):

Jag misstror inte biskopar, men biskopar är ju också med och beslutar i ärendet. Jag kan säga att i något fall som vi haft i Stockholms domkapitel har beslut fattats med majoriteten fyra röster mot tre och de tre som var för en annan påföljd var lekmanrepresentanterna. Det finns olika aspekter i det här problemet, vågar jag påstå.

Jag vill också fråga: Vilka garantier har vi för att domkapitlen bedömer dessa ärenden lika? Hur ska vi kunna ha sådana när vi inte har någon möjlighet till överprövning?

NANNA TRANSTRÖMER:

Kyrkomötesvänner! Jag yrkar bifall till motion 2011:16. I den här typen av domkapitelsärenden som vi har talat om befinner sig alla inblandade i en jobbig och utsatt situation. Att domkapitlens ärenden bedöms så olika i rikets 13 stift är orimligt. Som vi har sagt är det inte bra att liknande överträdelser bedöms så olika på olika platser i landet.

Jag menar att den här motionen har bäring även utan erfarenhet från ett enskilt stifts domkapitel. De skillnader i behandlingen av ärenden som finns inom Svenska kyrkan är någonting som jag tycker att vi ska reagera på och ändra på. För att överklaga kan man bara vända sig till Överklagandenämnden. Nu finns inte heller den möjligheten för människorna som lidit under övergrepp, kanske under flera år. Det är inte bra och det upplevs som fullständigt orättvist för en

sådan människa, eller – som utskottet själv säger i sitt övervägande – ”det kan då för en drabbad person framstå som märkligt att inte ha klagorätt i ett ärende som rör dessa grunder”. Precis så är det ju. Möjlighet att pröva en brottslig handling i svensk domstol är inte i alla fall en möjlighet. Möjlighet att överklaga beslut som angår personen eller personerna i fråga ska finnas inom vår kyrka, oavsett om personerna är vigda eller inte.

En formulering kring det ärende vi pratar om är att det *angår* det här ärendet. Det som kommenterades i Kyrkorättsutskottets särskilda yttrande återfinns enligt uppgift på andra platser i kyrkoordningen. Det verkar konstigt att det i det här fallet inte skulle finnas någon möjlighet att använda likalydande ord. I ett betänkande som behandlar en annan motion som också handlar om domkapitlets ärendegång, motion 2011:55, skriver Tillsyns- och uppdragsutskottet, samma utskott som här, att det är en lovvärd ambition att rättssäkerheten i domkapitels-ärendena säkerställs. Det är det absolut. Det är dessutom vår uppgift i kyrkomötet att se till att vår ordning, kyrkoordningen, inte blir en kyrk-oordning när det gäller möjlighet att överklaga något som *angått* en person, även om denna person inte är vigd. Överklagande ska självfallet handla om domkapitlets bedömning, så som du också uttryckte det.

Bifall till motion 2011:16 med så klart de revideringar av lydandet som Kyrkorättsutskottet har påpekat i sitt särskilda yrkande.

HANS OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Rätt att överklaga kan ju tillkomma en part i ett mål, men den som är förfördelad i ett sådant här tillsynsärende är inte part. Det är inget avgörande mellan den som har anmält och präst eller diakon som har felat. Det är en relation mellan präst och diakon å ena sidan och vigningstjänsten å andra sidan. Det är kyrkans bedömning av om denna person kan vara kvar i uppdraget som präst eller diakon. Den förfördelade är därför inte part och har ingenting med det hela att göra. Är det så att det är en brottslig gärning som har begåtts ska det naturligtvis behandlas i vanlig domstol. Det sker också. Det är mera en ideell sak, det känns en tillfredsställelse över att den som har burit sig dumt åt mot mig blir av med sitt ämbete. Så kan det vara, men man är inte part i målet. Man betraktar domkapitlet som domstol och det är fel. Det är, kan man säga, en ansvarsnämnd eller ett ansvarsorgan i arbetslivet och vi måste behandla den på det viset.

Bifall till utskottets förslag.

NANNA TRANSTRÖMER (REPLIK):

Jag förstår det här som du pratar om med att man uppfattar att det som motionären menar handlar om är att domkapitlet är en domstol, men så är det enligt min mening inte alls. Vi pratar om att man ska kunna diskutera utgången av ett ärende. Det handlar om den som det *angår* och inte som i ett mål, utan faktiskt i ärendet. Jag vill bara markera att det är så som vi har tänkt.

HANS OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Det händer ju ingenting med den som har klagat, oavsett hur utgången blir av bedömningen. Det är bara tillfredsställelsen att den här misshagliga personen blir av med ämbetet som möjligen kan kännas. Själv är man inte part i det hela över huvud taget. Det som har skett har ju redan skett och det kan inte göras ogjort. Är det så att det är lagbrott behandlas det i annan ordning. Det handlar ju inte om glädjen att kunna sätta åt någon som har burit sig illa åt. Det är frågan om denna person fortfarande ha vigningstjänsten eller inte. Det är frågan om kyrkan, det vill

säga domkapitlet, och den vigde och inte den som är förfördelad. Jag vidhåller detta.

Bifall till utskottet.

NANNA TRANSTRÖMER (REPLIK):

Det är klart att det här påverkar den andra personen som inte är vigd. Det är ju hemskt att säga att det handlar om någon slags hämndsituation. Det är inte så jag har uppfattat det alls. Jag har uppfattat när vi pratar om detta att det handlar om människor som faktiskt har utsatts för någonting eller har upplevt att det har blivit utsatta. Det är inte möjligt i alla de här ärendefallen – och det vet ju vi som har suttit i Stockholms domkapitel – att använda den svenska domstolen. Det går inte att genomföra i alla fall, så är det verkligen. Det händer väldigt mycket med dem som i vissa situationer är offer.

GEORG LAGERBERG:

Ordförande, kyrkomötesledamöter, biskopar! Jag yrkar bifall till motion 2011:16.

Vi har aldrig påstått att kyrkoordningens bestämmelser har samma syfte som brottsbalken. Tvärtom är vi helt övertygade om, precis i överensstämmelse med utskottet, att den prövning som sker i domkapitlet fyller ett helt annat syfte. Den ska leda fram till ett avgörande om en präst eller en diakon är lämplig för sitt ämbete, för sitt uppdrag. Det är alltså något helt annat än ett straff. Men i det går det ändå inte att bortse från att det är en prövning. Där har även anmälaren ett intresse av utgången. Det gäller därför för kyrkan att hitta en process där det finns en balans mellan de här två parternas intressen, mellan anmälaren och den anmälde.

Kyrkorättsutskottet gör en haltande jämförelse med reglerna som gäller i Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, HSAN, och läkarlegitimation. Det är ju skillnad. Där finns ett oberoende organ. Man anmäler till sin arbetsplats, Socialstyrelsen. Då utreder vi och går sedan till HSAN. Läkaren och vi processar i en tvåpartsprocess i HSAN. Något sådant finns inte i domkapitlet. Det finns inget oberoende organ som kan tillgodose det här allmänintresset. I stället är det en enpartsprocess där domstol och utredare egentligen är hopmixat. Det kan göra att det finns extra stora anledningar till att den enskilde upplever det som att det här inomkyrkliga organet faktiskt sluter sig och skyddar sina egna. Jag säger inte att det är så men att det kan upplevas så. Då måste man vidta särskilda åtgärder för att värna förtroendet. Man kan råda bot på att det finns en brist i förtroendet. Det är genom att lyfta fram den enskilda anmälares intresse, ge den en partsliknande ställning och därmed klagorätt. Han eller hon kan då få upp ärendet på nytt till prövning i en ny instans om man är missnöjd. Det blir ett nytt beslut, en ny motivering och, även om det skulle bli likartade beslut i de båda instanserna, den enskilde skulle förhoppningsvis få förståelse för varför det landade som det gjorde genom att processen fått tröskas några varv till. Man kunde släppa det och gå vidare.

Att hitta en transparent process och behandla anmälare och anmäld mer jämställt tror jag är väldigt viktigt för en frivilligorganisation och våra interna prövningsorgan. De kyrkliga organen kan inte riktigt sägas till, företräda allmänintresset och har inte riktigt den förtroendeställningen längre. Då är det extra viktigt med den här balansen. Nu är vi skilda från staten och vi måste agera, så att vi bevarar våra medlemmars förtroende.

Jag yrkar därför bifall till motion 2011:16.

HANS OLOF ANDRÉN (REPLIK):

Före kyrkoordningens tillkomst 2000 var det verkligen så att det var lite hopblandat. Då var domkapitlen både prövningsorgan och arbetsgivare för prästerna, men numera är det inte så. Domkapitlet är ju fristående från arbetsgivaren. Pastoratet är arbetsgivaren i normalfallet och domkapitlet är prövningsorganet. Därför har vi inte den ihopsyltningen. Du säger att det är kyrkan själv som prövar. Ja, vem annars skulle göra prövningen? Men det är ett fristående organ inom kyrkan som gör prövningen av legitimationen, om du så vill, det vill säga vigningstjänsten. Jag tycker det är en mycket bättre ordning vi har nu än som vi hade på den gamla statliga tiden, då det verkligen var hopblandat.

Jag vidhåller att detta inte är frågan om en domstol utan att det är frågan om kyrkans bedömning av vilka som ska få förtroende att inneha rätten att utöva vigningstjänsten. Jag önskar fortfarande bifall till utskottets förslag.

GEORG LAGERBERG (REPLIK):

Anställningsförhållande kan jag inte prata om över huvud taget. Det jag har pratat om är om du har en inkvisitorisk process eller om du har en tvåpartsprocess, en modern process. I domkapitlet har du en enpartsprocess, det vill säga att du har domaren och utredaren i ett och samma organ. Det har vi gått ifrån i övriga delar av staten, eller hur.

BISKOP RAGNAR PERSENIUS:

Ordförande, ledamöter. Biskopar! När jag lyssnar till den här diskussionen vill jag dock säga, att jag egentligen anser att det skulle behövas en djupare genomlysning av frågeställningen för att utröna om ändå inte kretsen av dem som kan överklaga skulle kunna utökas, även om man har det grundläggande perspektiv som utskottet har. Det är väldigt viktigt att det finns ett förtroende för vårt sätt att handlägga sådana här frågor och besluta i dem. Vi försöker på olika sätt i domkapitelsöverläggningar, utbildningar och annat att få till stånd en enhetlig praxis. Jag vill, utan att yrka något som helst, ändå säga att vi borde titta närmare på detta.